

Katarzyna WĘGOROWSKA

Uniwersytet Zielonogórski

k.wegorowska@ifp.uz.zgora.pl

<https://orcid.org/0000-0001-5851-706X>

KILKA JĘZYKOWO-KULTUROLOGICZNYCH UWAG O PERŁACH WSPÓŁTWORZĄCYCH SZTUCZNĄ BIŻUTERIĘ¹

Rodzicom, dzięki którym wiem, co to piękno

1. WPROWADZENIE

Reprezentujące organiczne kamienie szlachetne, nazywane też kamieniami pochodzenia organicznego, uznawane za jeden z doskonałych, bo kulistych, wytworów / cudów Natury, symbolizujące: czystość, niewinność, wzniosłość, bogactwo, zdrowie, doskonałość, wymowę, świętość, wiarę, wiedzę tajemną, poświęcenie, prawdę, radość, święto, łzy, połączenie ognia z wodą, szczęście małżeńskie, kapłanów, magów, a dzięki swej twardości i niezmienności – nieśmiertelność², definiowane m.in. jako:

1. 'substancje pochodzenia organicznego, kulista forma występowania masy perłowej, składająca się z węglanu wapnia (głównie aragonitu), konchioliny i wody' (Żaba, Żaba 2016: 164);

¹ Niniejszy szkic wpisuje się w cykl „biżuteryjno-kamiennych” publikacji współtworzonych przez trzy lingwistyczno-kulturologiczne monografie oraz odrębne artykuły (por. Węgorowska 2012, 2019, 2023).

² Por.: Kopaliniński (1990: 307–308); Świerżowska (1999: 42–84).

2. 'materiał organiczny powstający w momencie, gdy jakieś obce ciało, na przykład ziarenko piasku, dostanie się do wnętrza muszli małża' (Fyson 1996: 99);

3. 'produkty naturalne powstałe przypadkowo (bez ingerencji człowieka) we wnętrzu muszli perłopławów lub innych mięczaków; składają się z substancji organicznej (skleroproteiny, najczęściej konchioliny) i węglanu wapnia (zwykle w postaci aragonitu), tworząc koncentrycznie ułożone warstwy zbudowane z masy perłowej' (Łapot 2005: 233);

4. 'kulisty lub nieregularny twór o srebrzystobiałym połysku (czasem różowym, żółtym, czarnym) formujący się wokół obcego ciała na wewnętrznej powierzchni muszli lub w ciele wielu mięczaków, otrzymywany także w warunkach hodowlanych, ceniony w jubilerstwie'³,

obdarzane metaforyczno-symbolicznymi mianami *krople rosy, rosa niebios, łzy bogów, boskie łzy, łzy bólu, łzy pięknych kobiet, łzy sierot i nieszczęśliwych, łzy tęsknoty, królowe kamieni szlachetnych* (Węgorowska 2012: 61–95), *perły* od wieków towarzyszą człowiekowi, który niezmiennie ulegał i nadal ulega ich urokowi, a tym samym tajemniczości⁴.

Owa, trwająca od kilku tysięcy lat, fascynacja perłami sprawiła, że substancje/wytwory te wykorzystywane były i są do różnych celów. Uznawano je bowiem za kamienie magiczne i używano ich podczas obrzędów religijnych. Wykonywano z nich – nacechowane funkcją apotropaiczną – amulety. Na ich bazie sporządzano i nadal sporządza się różne perłowe leki/panacea/remedia/antidota⁵ oraz perłowe kosmetyki⁶.

Od wieków, jako jedne z najcenniejszych kamieni jubilerskich, stosowane były i są do uświetniania biżuteryjnych kreacji. Służyły i nieustannie służą do tworzenia brosz, broszek, szpil, zapinek, zapinek do futer,

³ Definicje pojęć przywołanych w opracowaniu zostały ustalone i zmodyfikowane na podstawie słowników języka polskiego, a także specjalistycznych publikacji wymienionych w bibliografii zamieszczonej na końcu tekstu.

⁴ Por. M. Andrejczyk (2020: 219–247).

⁵ *Leki perłowe* 'mieszanina sproszkowanych pereł (zwykle niskiej jakości), soku cytrynowego (octu), cukru i ziół. W czasach antycznych podawane chorym głównie w postaci proszku; od wczesnego średniowiecza również w postaci tzw. *aqua perlata*; były skuteczne przeciw chorobom oczu (zaćma, jaskra), malarii, dezynterii, bezsenności, chorobom kobiecym, kokluszowi, śwince, nocnemu moczeniu się' (Sobczak, Sobczak 1998: 284).

⁶ *Kosmetyki perłowe* 'znane od XVII w. kremy, pudry i mleczka, których głównym składnikiem są sproszkowane perły' (Sobczak, Sobczak 1998: 284; por.: Walters 1999: 109; Świerżowska 1999: 84–101).

wisiorów, wisiorów, naszyjników, kolii, kolczyków, klipsów, pierścieni, pierścionków, diademów i wielu innych ozdób.

To nimi przyozdabiano, wyróżniane tezaurionimami⁷, insygnia władzy (jak: *Korona Ottona I, Korona Rudolfa II, Korona Karola Wielkiego, Korona Kunegundy, Korona Katarzyny II, Korona Pahlawich, Diadem Farah Diby, Czapka Monomacha, Kołpak Kazański*) oraz przedmioty artystyczne (jak: *Herkules – medalion, Klejnot Canninga, Puchar Howard Grace, Polska Szkoła; Papuga, Smok, Kochankowie, Łódź, Kupidyn, Pegaz, Syrena, Tryton, Wenus i Mars, Ranny lew – wisior* z kolekcji Medyceuszy; *Szwajcarski żołnierz, Szewc, Bachus, Jaszczurka, Kogut, Struś, Wół, Ważka, Żółw – figurki* z kolekcji Medyceuszy; *Flecista – guzik* z kolekcji Medyceuszy), a także szaty liturgiczne (jak przechowywane w Skarbcu na Jasnej Górze: ornat ze Zwiastowaniem, ornat według tradycji z daru królewicza Jakuba Sobieskiego, ornat z kompletu szat prowincjała Konstantego Moszyńskiego) i wykwiłtne stroje (jak suknie Teodory, Izabeli Kastylijskiej, Katarzyny Medycejskiej, Elżbiety I, Marii Stuart, Barbary Radziwiłłówny, Katarzyny II, Diany Spencer).

Jako kamienie ekskluzywne były obiektem pożądania w różnych epokach, a ich, utrzymujące się przez wiele wieków, ceny doprowadziły do powstania *imitacji perel* (*imitacje* ‘kamienie jubilerskie, które jedynie wyglądem zewnętrznym [barwą, połyskiem] imitują [naśladują] naturalne lub syntetyczne kamienie jubilerskie, mając zupełnie inne właściwości chemiczne, fizyczne i krystalograficzne’⁸; „Serwis Jubilerski” 1999: 45).

⁷ *Tezaurionimy* ‘nazwy własne sławnych, jednostkowych klejnotów wykreowanych z metali szlachetnych i drogich metali; także: nazwy własne wyróżniających się wyjątkowym artystycznym jednostkowych egzemplarzy sztucznej biżuterii’ (Węgorowska 2003; Węgorowska 2012: 139–166; Węgorowska 2021).

⁸ Cally Hall ustala, że „naśladowanie kamieni szlachetnych znane jest od wieków. Do tego wykorzystywane są zarówno mniej wartościowe kamienie, jak i masy szklane oraz inne substancje wytwarzane przez człowieka. *Imitacje kamieni* zatem to substancje sztuczne używane do celów naśladowania naturalnych kamieni szlachetnych lub ozdobnych, przypominające je wyglądem zewnętrznym, lecz różniące się właściwościami chemicznymi i fizycznymi” (Hall 1996: 156). Christopher Cavey wyjaśnia, iż „od wielu lat produkuje się szklane *imitacje perel*, które mogą być mylące dla niewprawnego oka. Początkowo wykonywano je z wydrążonych szklanych paciorków, które powlecano od wewnątrz warstwą specjalnej substancji (*l’essence d’Orient*), składającej się głównie ze zmielonych łusek ryb słodkowodnych, a następnie wypełniano woskiem. Dziś takie imitacje robi się z małych szklanych paciorków (stanowiących rodzaj perel), których powierzchnie powleka się nakładanymi kolejno warstewkami »esencji wschodniej«” (Cavey 1993: 98). Raymond J.L. Walters dodaje, że „żaden syntetyczny materiał nie był w stanie imitować połysku masy perłowej, aż do czasu wynalezienia farb zawierających

Modzie na imitacje pereł jako jedni z pierwszych ulegli starożytni Rzymianie, którzy specjalizowali się w naśladowaniu drogich kamieni, a

producenci szkła zbijali krocie na rzymskim zamięłowaniu do pereł, pokrywając szklane paciorki opalizującą folią ze złota i srebra. Ich podróbki były tak dobre, że w niektórych językach określenie „rzymskich pereł” do dzisiaj jest synonimem znakomitej imitacji. Wiele tych wyrobów służyło oszustwom: szklane repliki przedstawiano jako wysoce poszukiwane klejnoty (Miller 2014: 11; por. Świerzowska 1999: 23).

Zamięłowanie do naturalnych kamieni szlachetnych, w tym pereł, wzmożło się w XVI wieku, kiedy

kobiety zaczęły nosić więcej biżuterii niż mężczyźni. Stroje i fryzury arystokratek obsypane były perłami i kamieniami szlachetnymi. Wytworne damy nosiły po kilka naszyjników, łańcuchów oraz wisiorków jednocześnie, jak również po kilka pierścieni na każdym palcu. Tak wystawne toalety w sposób nieunikniony uzupełniane były imitacjami klejnotów. Wenecja, będąca w renesansie ważnym ośrodkiem produkcji szkła, zasłynęła ze sztucznych pereł i kamieni. Liczne „fałszywe” damskie ozdoby wykonywano z myślą o dworskich okazjach oraz o pozowaniu do portretów mających podkreślać bogactwo i rangę rodziny damy, która je nosiła (Miller 2014: 13).

Fascynacja perłowymi precjozami nie zmalała w kolejnym wieku, gdyż

biżuterię z pereł noszono w wielkiej obfitości od późnego renesansu, a w XVII wieku żadna modna kobieta nie pokazywała się bez prawdziwych bądź sztucznych pereł. Najwspanialsze imitacje sztucznych pereł wytwarzał Jaquin z Paryża. Wypełniał on szklane paciorki woskiem, po czym pokrywał je opalizującą powłoką, wykonaną z rybich łusek. Jego sztuczne perły były cenione tak wysoko, że Ludwik XIV nadał mu królewski patent (Miller 2014: 13; por. Świerzowska 1999: 28).

substancję pokrywającą rybie łuski. Maluje się nią od wewnątrz puste szklane koraliki, które następnie wypełnia się woskiem. Farbą tą można też pokrywać zewnętrzne powierzchnie grubościennych szklanych paciorków, które później wygrzewa się w piecu i poleruje. I tak powstają imitacje pereł” (Walters 1999: 107). Zdaniem Włodzimierza Łapota „imitacje pereł to produkty całkowicie lub częściowo wytwarzane przez człowieka, naśladowujące wygląd, barwę i efekty optyczne pereł naturalnych lub hodowlanych, lecz nie posiadające ich właściwości fizycznych i chemicznych, nawet, jeżeli zostały wytworzone z użyciem substancji naturalnych. Każdy produkt wyglądający jak perła jest jej imitacją, jeżeli nie jest w całości substancją naturalną, powstałą we wnętrzu mięczaka” (Łapot 2005: 233–234; por. Zaręba 2010).

W ten sposób od czasów starożytnych w wyrobach jubilerskich pojawiły się również, powstałe dzięki inwencji i ingerencji człowieka, odpowiedniki naturalnych / prawdziwych pereł, które, nie zawsze kojarzone ze sztuczną biżuterią, przez kolejne stulecia stały się jej integralnymi komponentami.

Relacje *sztuczne perły – sztuczna biżuteria* oraz *naturalne / prawdziwe perły – sztuczna biżuteria* zwerbalizowane zostały w cytowanym powyżej, przetłumaczonym na język polski przez Romana Palewicza, napisanym przez angielską kolekcjonerkę i historyk sztuki Judith Miller najpoważniejszym dziś, bogato ilustrowanym opracowaniu: *Biżuteria. Historia, projektanci, kolekcje* (2014) – poświęconym „drugorzędnym klejnotom” (por. Węgorowska 2021).

Jego autorka, również dzięki „zapisanym”⁹ (Mosiołek-Kłosińska 2003: 5) w nim „danym językowym” (Gajda 2005: 34), starannie udokumentowała fakt, że sztuczne perły / imitacje prawdziwych pereł stanowiły przedmiot zainteresowania:

1. bardziej i mniej znanych firm jubilerskich:

Firma Vendôme używała najlepszych strasów rhinestone i kryształowych paciorków o wielu fasetach importowanych z Austrii oraz Czechosłowacji. [...] Sztuczne perły¹⁰ i partie emaliowane też były najwyższej jakości. [...] Typowymi motywami ozdób Beaujewels są kwiaty i liście. Zazwyczaj są one zdobione sztucznymi perłami, strasami rhinestone o bogatej kolorystyce. [...] Eleganckie ozdoby firmy Bogoff wykonywano z materiałów wysokiej jakości, zazwyczaj z małych strasów rhinestone, odlewane szkła i sztucznych pereł, wstawianych ręcznie w srebrzysty metal. [...] Do wyrobów firmy Cadoro należały trójwymiarowe ryby i zwierzęta oraz ozdoby o inspiracjach rosyjskich, wytwarzane ze szczerowanego metalu w kolorze srebra i złota, ze strasami rhinestone, szklanymi kryształami oraz perłami w kształcie ziaren, mocowanymi w łąpkach. [...] Niektóre ozdoby firmy Cristobal zawierają lane szkło i sztuczne perły. [...] W pierwszych latach firma DeLizza and Elsner produkowała sprzączki, guziki oraz biżuterię ręcznie inkrustowaną strasami

⁹ Według Katarzyny Mosiołek-Kłosińskiej „język pełni w naszym życiu szczególną funkcję – jest interpretatorem rzeczywistości. W różnych formach językowych zostały utrwalone oceny, sądy, przekonania o świecie. Każdy człowiek, używając języka, nieświadomie odtwarza obraz rzeczywistości, jaki jego społeczeństwo w danym języku – także nieświadomie – «zapisało»” (Mosiołek-Kłosińska 2003: 5).

¹⁰ Wszystkie wyróżnienia w cytatach – K.W.

rhinestone oraz imitacjami pereł. [...] Biżuteria Domu Mody Givenchy jest zazwyczaj wykonywana z ciężkich metali platerowanych złotem i srebrem, często bywa zdobiona strasami rhinestone, szkłem, pleksi, plastikowymi paciorkami i sztucznymi perłami. [...] Biżuteria firmy Gross była wykonana z pospolitych metali platerowanych złotem i rodem oraz inkrustowana osadzonymi w łąpkach strasami rhinestone (czystymi i barwionymi), sztucznymi perłami, lazurytami, a także imitacjami turkusów i rubinów. [...] Typowe ozdoby firmy Marvella prezentują fasetowe paciorki z kryształów i sztucznych pereł, łączone ze strasami rhinestone. [...] Ozdoby firmy najpierw wytwarzano w różnorodnych stylach, używając sztucznych pereł i perełek, emalii, monet. [...] Marka Robert jest zapewne najlepiej znana ze swoich ozdób inspirowanych pracami Haskell, prezentujących sztuczne perły, barwione szkło oraz kryształy rhinestone w złożonych filigranach. [...] Firma Sandor wykonała także pewną ilość ozdób w stylu Miriam Haskell, z paciorkami, sztucznymi perłami i koralami. [...] Wszystkie fantazyjne elementy są wykonywane ręcznie przez zespoły rzemieślników w nowojorskich i londyńskich studiach firmy Erikson Beamon przy użyciu takich technik, jak makrama, perełkowanie i lutowanie. [...] Potem wizja marki Mawi rozdzieliła się na dwie odrębne ścieżki. Pierwsza czerpie inspirację z architektury, rzeźby oraz form przemysłowych i futurystycznych. Lśniące, twarde krawędzie, w połączeniu z kryształami Swarovskiego i perłami, składają się na spektakularne ozdoby. [...] Druga, czerpiąc z punk rocka, sztuki wiktoriańskiej i secesji, miesza „klejnoty babuni” z punkową ostrością i delikatnymi kobiecymi detalami. Typowe ozdoby tej linii zawierają „staromodne” perły, grawerowane medaliony, kamee, czaszki i korony (118, 157, 159–160, 163, 164, 169, 170, 174, 185, 188, 236, 238)¹¹;

2. słynnych projektantów „drugorzędnych klejnotów”:

Prace Mitchella Maera były oryginalne i charakterystyczne. Wykorzystywały strasy rhinestone o luksusowym wyglądzie oraz *sztuczne perły* podkreślające klasyczną wystawność strojów Diora. [...] Egzemplarze paryskich dzieł Elsy Schiaparelli z lat 30. są rzadkie, wiele ma wartość muzealną i osiągają rekordowe ceny. Dziś najczęściej spotyka się jej ozdoby z lat 40. i 50. Kolekcjonerzy szukają wzorów z listkami z mrożonego szkła, postrzępionego szkła „lodowego” oraz *perel* w dziwnych kolorach, zestawianych w kiście winogron. [...] Typowymi cechami przedmiotów kreowanych przez Marcela Boucheera była metaloplastyka, stosowanie strasów rhinestone przypominających kolorem i szlifem prawdziwe klejnoty, a także wykorzystywanie *sztucznych perel* i jasnych, niemal przezrzystych emalii. [...] Zazwyczaj Joseff of Hollywo-

¹¹ Przykłady zaczerpnięto z opracowania Judith Miller (2014). W nawiasie podano numery stron, z których je pozyskano.

od produkował półzestawy złożone z naszyjnika lub broszki z kolczykami. Jego projekty wyróżniały się spośród ówczesnej sztucznej biżuterii – były to proste ozdoby z metalu, inkrustowane strasami w neutralnych kolorach albo *sztucznymi perłami*, używanymi oszczędnie. [...] Do preferowanych przez Butlera i Wilsona materiałów należą strasy rhinestone w wypełnieniu pavé, fasetowane koraliki, kamienie półszlachetne i kwarcy. Pojawiają się także kamienie szlachetne i *sztuczne perły*. [...] Wczesne prace Mazerów prezentowały klasyczne motywy postaci kwiatów, wstążek i kokard ze *sztucznych pereł* i strasów rhinestone, często w pracobłonnych oprawach. [...] Wśród materiałów stosowanych przez Hattie Carnegie można wymienić lane szkło, *sztuczne perły*, plastikowe kamienie i paciorki. [...] Sztuczna biżuteria Cinera jest zaprojektowana tak, żeby wyglądała jak prawdziwe klejnoty. Wykonywano ją z metalu w kolorze złota inkrustowanego strasami rhinestone Swarovskiego w naturalnych kolorach. Używano także bogatych emalii i *sztucznych pereł* wytwarzanych specjalnie dla Cinera przez artystów japońskich. [...] Piękne projekty Roberta DeMario częstokroć prezentują fasetowane austriackie paciorki, strasy rhinestone i *sztuczne perły*, ręcznie wszywane mosiężnymi strunami. [...] Większość ozdób Harry Iskina to formy kwiatowe ze srebra standardowego lub vermeil, czasami podkreślane czerwonym złotem. Są oszczędnie inkrustowane szklanymi kamieniami w różnych kolorach oraz *sztucznymi perłami*. [...] Kwiatowe ozdoby Judy Lee w stylu wiktoriańskim, ze strasami rhinestone i *sztucznymi perłami* były popularne w latach 50. [...] Biżuteria Benedetto Panetty miała wyglądać „jak prawdziwa” i artysta odrzucał elementy, które nie spełniały tego wymogu. Typowe są dla niego ozdoby w stylu art déco z metali w kolorze platyny lub złota, często inkrustowane strasami rhinestone wysokiej jakości oraz *imitacjami* kamieni i *perel*. [...] Niezwykle ozdoby Adele Simpson były wykonane ze standardowego srebra lub metalu platerowanego złotem, inkrustowanego strasami rhinestone w wypełnieniu pavé, fasetowanymi kryształami i *sztucznymi perłami*. [...] Biżuteria Vivienne Westwood z lat 80. była łagodna. Często przybierała postać kokard, serc i tradycyjnych symboli królewskich, takich jak korony oraz jabłka. Takie ozdoby wykonywano ze srebra lub stopu cyny z ołowiem, platerowanego złotem i zdobionego kryształami Swarovskiego oraz *sztucznymi perłami*. [...] Ozdoby Dany Lorenz składają się z różnych materiałów, takich jak sznury, kryształy, łańcuchy i *perły*, zazwyczaj splecione ze sobą w unikatowe formy (83, 89, 92, 100, 131, 140, 142, 162, 167, 170, 174, 180, 192, 196, 237);

3. trojga światowej sławy biżuteryjnych kreatorów (Miriam Haskell, Francka Hessa i Stanleya Haglera), którzy wpływali na sposób ich powstania i wykorzystania:

Miriam Haskell i Frank Hess często podróżowali za granicę, aby zaopatrzyć się w najlepsze materiały. Szklane koraliki kupowali we włoskim

Murano, fasetowane kryształy w Austrii oraz czeskim Jabloncu, a *sztuczne perły* w Japonii. [...] *Japońskie perły*. Perły zachowują ponadczasową popularność, a biżuteria Haskell, wykorzystująca *sztuczne perły*, należy do najbardziej zróżnicowanych i wyrafinowanych ozdób na rynku. Pierwotnie znakomitą *imitację perel* sprowadzano z czeskiego Jablonca, ale pod koniec lat 30. ich alternatywnym dostawcą stała się Japonia, oferując konkurencyjne ceny. Po zakończeniu II wojny firma Haskell zaczęła sprowadzać swe *perły* właśnie stamtąd. *Japońskie perły barokowe* i w *kształcie ziaren* były kilkakrotnie zanurzane w mieszaninie o nazwie *essence d'orient*, będącej roztworem celulozy, rybich łusek i żywic. Ten proces nadawał wyrobom głęboki blask, którego europejscy konkurenci nie potrafili osiągnąć, toteż *japońskie perły* są wysoko cenione przez dzisiejszych kolekcjonerów. *Perły barokowe*, o pomarszczonej powierzchni i nieregularnych kształtach, były przeznaczone wyłącznie dla Haskell. [...] Poczynając od lat 40. i przez 50., Frank Hess projektował misterne wykonywane wzory, wykorzystujące *perły barokowe*, *perłki w kształcie ziaren*, strasy oraz emblematyczne połączenia kolorowych paciorków, wplatanie niczym gobeliny w filigranowe podłoża, które stały się symbolem stylu Haskell. [...] Stanley Hagler najlepiej znany jest ze *sztucznych perel barokowych* o wyjątkowej świetlistości. Ręcznie wydmuchiwane paciorki do 15 razy zanurzano w żywicy perłowej i nawlekano pojedynczo, aby podkreślić ich jakość. [...] *Perły w kształcie ziaren*. Podobnie jak Miriam Haskell, Hagler preferował *sztuczne perły* i *małeńkie perłki w kształcie ziaren*. *Perły Haglera* to szklane paciorki zanurzane wielokrotnie w opalizującej polewie. [...] Naszyjniki, bransoletki i kolczyki amerykańskiego projektanta Stanleya Haglera mają niewielki związek z prawdziwymi klejnotami, ale na swój sposób są luksusowe i ekstrawaganckie jak kreacje Diora. Niezwykłe ozdoby Haglera były w całości wykonywane ręcznie, ze skupisk *drobnych perel*, szklanych płatków i złożonego metalu (32, 52–54, 62, 68);

4. Coco Chanel – promotorki nie tylko „małej czarnej”, ale i sztucznej biżuterii, w tym *sztucznych perel*:

Sztuczna biżuteria, zwłaszcza *długie sznury perel* były ważnym elementem powściągliwego stylu Coco Chanel. Projektantka nie kopiowała trendów obowiązujących w prawdziwej biżuterii – jej ozdoby niezaprzeczalnie były imitacjami, często też mieszała materiały szlachetne z pospolitymi. Poza *perłami*, stanowiącymi jej specjalność, była znana z długich złożonych łańcuchów oraz biżuterii z „lanego szkła”. [...] Chanel pierwsza tworzyła sztuczną biżuterię, która nie naśladowała tej prawdziwej. Do lat 80. XX wieku stało się to powszechną praktyką. Ogromne rozmiary tej *perły* świadczą niezbicie, że jest ona *sztuczna*. [...] Bezpretensjonalne projekty Chanel stanowiły idealne tło dla dodatków, toteż zaczęła produkować biżuterię zdobioną *niedrogimi*

imitacjami kamieni i *perel*, na którą mogły pozwolić sobie jej klientki, pragnące uzupełnić swe stroje i nadać im osobisty charakter. Styl tych ozdób podkreślał ich „sztuczność”. Lekcewały one konwencję, zgodnie z którą biżuteria definiowała status kobiety. Klientki podążyły za Chanel, zakładając liczne *sznury sztucznych barokowych perel*, zapewniających im przesadnie wytworny wygląd. To było rewolucyjne. [...] W 1919 roku Louis Rousselet stworzył fabrykę produkującą paciorki ze szkła i galaitu oraz *sztuczne perły*. Jego koraliki były sprzedawane na całym świecie. Wiele z nich trafiło do słynnych wytwórców sztucznej biżuterii, takich jak Coco Chanel. [...] Tę ozdobę od wcześniejszych wyrobów Chanel odróżnia „niezgrabność” kamienia z lanego szkła. Bez trudu można w nich dostrzec bąbelki powietrza. Podobnie jak *perłowy wisiorek* te kamienie pyszną się swoją sztucznością. [...] Pod przywództwem Lagerfelda firma Chanel produkowała sztuczną biżuterię odwołującą się do wcześniejszych projektów, w tym *długie złożone łańcuchy z perłami* i szklanymi paciorkami, zwłaszcza w typowych dla Coco kolorach czerwonym i zielonym (26, 104, 106, 107, 186);

5. kobiecych osobowości świata filmu, polityki, królewskich i książęcych dworów:

Hollywood zainspirował popyt na wytworne suknie i sztuczną biżuterię. [...] Grace Kelly w kolczykach Joseffa of Hollywood z *perel kropkowych* (w filmie *Wyższe sfery*, 1956). [...] Erasmus. Bransoleta ze *sztucznych perel* inspirowana przez Audrey Hepburn. [...] Sukces Trifariego zyskał dopełnienie, kiedy Mamie Eisenhower, nowa Pierwsza Dama, zerwała z tradycją noszenia drogich klejnotów podczas prezydenckiej inauguracji i zamówiła u Philippe’a projekty sztucznej biżuterii na bal inauguracyjny w 1953 roku. Jako uzupełnienie jej sukni z różowej satyny zdobionej w 2000 strasów twórca zaprojektował garnitur „Orientique” – *perłowy naszyjnik, bransoletę i kolczyki*. [...] Kiedy na początku lat 50. XX wieku Stanley Hagler stanął przed wyzwaniem wykonania sztucznej biżuterii, zaprojektował „godną królowej” bransoletę dla Wallis Simpson, księżnej Windsoru. Była to platerowana złotem obręcz ozdobiona *perłami w kształcie ziaren*. Księżna, która uwielbiała biżuterię, zarówno tę drogą, jak i sztuczną, zakochała się w niej od razu. Stała się wielbicielką Haglera, jego bransoleta wzbudziła bowiem zainteresowanie podczas balu maskowego w nowojorskim hotelu Waldorf Astoria (30, 42, 66, 240).

Przedmiotem, a tym samym celem niniejszych rozważań są zatem uwagi o nazwach *perel* i określeniach związanych z perłami wkomponowywanymi w ‘imitującą wyroby z metali szlachetnych i drogich kamieni’ sztuczną biżuterię, która, zdaniem rodzimych historyków sztuki i biżuterników, podobnie jak biżuteria prawdziwa / biżuteria naturalna,

powinna stać się przyczynkiem interdyscyplinarnych, w tym lingwistycznych, refleksji¹².

Wnikliwa lektura albumowej propozycji angielskiej historyk sztuki i wyekscerpowane z niej językowe świadectwa dowodzą, że sztuczne perełki / imitacje pereł były i są elementami wkomponowywanymi m.in. w:

1. *bransolety / bransoletki* 'tu: ozdoby w kształcie małych obręczy lub zbliżonym do małych obręczy, z tworzyw sztucznych, nieszlachetnych lub szlachetnych metali, inkrustowane imitacjami pereł i kamieni szlachetnych, noszone zwykle przez kobiety powyżej przegubów dłoni':

Miriam Haskell. Potrójna bransoleta z lat 50. ze *sztucznych pereł* z zapięciem w postaci szklanego grona, zainspirowana przez Rousseleta. [...] Miriam Haskell. Trzypasmowa bransoleta zaciskowa z lat 50. ze *stopniowanych pereł*, z kwiatami z oliwinowego szkła i strasami diamenté. [...] Miriam Haskell. Wielopasmowa bransoleta z połowy lat 50. z *pereł* i filigranu ze złoczonego brązu. Zapięcie zatraskowe z *perłami w kształcie ziaren* i strasami rose montée. [...] Chanel. Przełom lat 80. i 90. – bransoleta z metalu w kolorze złota ze *sztucznymi perłami* oraz czerwonymi i przezroczystymi strasami rhinestone¹³. [...]; Prawdopodobnie lata 50. – bransoletka z „lodowych kryształów” z grafitowego metalu i strasów typu „zorza polarna” oraz *sztucznych pereł*, sygnowana „Schiaparelli”. [...] Bransoletka z niebieskich strasów rhinestone i *sztucznych pereł*, sygnowana „Kramer”. [...] Christian Lacroix. Połowa lat 80. – bransoletka z breloczkami z metalu w kolorze złota i *sztucznych pereł*. [...] Bransoletka firmy Mawi ze złotego plateru i *sztucznych pereł* (55, 87, 107, 117, 172, 238);

2. *broszki* 'tu: ozdoby stroju wykonane z mniej szlachetnych metali, srebra vermeil, tworzyw sztucznych, imitacji pereł i kamieni szlachetnych, zaopatrzone w umocowane od spodu zapinki':

Coro. Lata 40. – broszka w kształcie papużek nierozłączek, ze strasów diamenté i *sztucznych pereł*. [...] Vendôme. Lata 50. – etruska broszka z metalu w kolorze złota ze sztucznym turkusem, *sztucznymi perłami* oraz strasami

¹² Konieczność podjęcia takich badań, zasygnalizowana przez Katarzynę Kluczwajd, Ewę Letkiewicz, Monikę Paś i Dorotę Zahel, została już uzasadniona, a tym samym uargumentowana przez autorkę niniejszej propozycji (por. Węgorowska 2021).

¹³ Nazwy innych niż perełki materiałów, z których stworzono poszczególne obiekty sztucznej biżuterii, staną się przedmiotem odrębnej lingwistyczno-kulturologicznej publikacji.

rhinestone. [...] Vendôme. Lata 50. – pierzasta broszka z białego metalu ze *sztucznymi perłami* i strasami diamenté. [...] Art. Lata 50. – broszka w kształcie buta św. Mikołaja, z metalu w kolorze złota z emalią i *sztucznymi perłami*. [...] Lata 60. – broszka Cadoro w kształcie kropli ze złoczonego metalu z *kaboszonymi ze sztucznych perel*, szmaragdów, rubinów i turkusów. [...] Lata 60. – broszka ze *sztucznych perel* i kryształowych kwiatów, sygnowana „Chrystian Dior”, z oryginalną przywieszką. [...] Broszka z metalu w kolorze złota z zielonym szkłem i *sztucznymi perłami*, sygnowana „Chrystian Dior” i datowana. 1962 rok. [...] Lisner. Lata 60. – broszka w kształcie girlandy z metalu w kolorze srebra, inkrustowanego strasami diamenté, ze *sztucznymi perłami*. [...] Miriam Haskell. Broszka w kształcie motyla z połowy lat 60. Zaprojektowana prawdopodobnie przez Roberta Clarka, ze złoczonego mosiądzu z niebieskim szkłem, *sztucznymi perłami* i strasami rhinestone. [...] Larry Vrba. Lata 90. – broszka „sułańska” z twarzą z pleksi, *sztucznymi perłami*, rzeźbionym szkłem i strasami diamenté. [...] Larry Vrba. Połowa lat 90. – trójwymiarowa broszka kwiatowa z wielobarwnymi kamieniami ze szkła i *sztucznymi perłami*. [...] Wizytówką firmy Réja były broszki figuralne przedstawiające ludzi, zwierzęta, ryby, ptaki i owady. Zazwyczaj robiono je ze srebra vermeil o ciepłym odcieniu, inkrustowanego emalią, *sztucznymi perłami*, strasami rhinestone i barwionym szkłem. [...] Broszka Roberta DeMario w kształcie kwiatów i liści ze złoczonego metalu ze sztucznym antracytem i *perłami*, sygnowana „DeMario N.J”. [...] Butler and Wilson. Późne lata 80. – broszka z mauretańskim księciem z metalu w kolorze złota ze sztucznym opalem ognistym, czerwonymi i zielonymi strasami rhinestone oraz *wisiorkami ze sztucznych perel* (60, 74, 84–85, 119, 121, 124, 131, 155, 160, 167, 184, 195);

3. *kolczyki* ‘tu: ozdoby zawieszane zwykle w przekłutych płatkach uszu, wykonane z mniej szlachetnych metali, sztucznych perel, sztucznych kamieni / kryształów’:

Lata 40. – para kolczyków Jomaza z białego metalu ze strasami i *sztucznymi perłami*. [...] Coro. Para kolczyków z lat 50. z białego metalu ze *sztucznymi perłami* i strasami rhinestone w kolorze dymnym. [...] Lata 50. – para kolczyków Mazera ze złotego plateru z bladoniebieskimi kryształami, czystymi strasami rhinestone i *sztucznymi perłami*. [...] Elsa Schiaparelli. Para kolczyków z lat 50. w kształcie muszelek ze *sztucznymi perłami* i strasami diamenté. [...] Para kolczyków z lat 50. ze srebrzystego metalu z czarnymi i przezroczystymi strasami rhinestone i *sztucznymi perłami*, sygnowana „Christian Dior by Mitchell Maer”. [...] Lata 60. – para kwiatowych kolczyków Marvelli ze złoczonego metalu i *sztucznych perel*. [...] Chanel. Para kolczyków z późnych lat 60. XX wieku z metalu w kolorze złota ze *sztucznymi perłami*, *perelkami w kształcie ziaren* i sztucznymi rubinami. [...] Lata 80. – para wiszących kol-

czyków Karla Lagerfelda ze złoczonego metalu i *sztucznych pereł*. [...] Przełom lat 80. i 90. – para kolczyków Karla Lagerfelda w kształcie stylizowanych roślin z metalu powlekanego złotem i *sztucznych pereł*. [...] Larry Vrba. Lata 90. – para kolczyków ze sztucznymi topazami, strasami „zorza polarna” oraz *sztucznymi perłami*. [...] Miriam Haskel. Para kolczyków z lat 50. ze szklanymi koralikami w kształcie dyni z zielonego szkła oraz *imitacjami pereł* (57, 78, 83, 89, 105, 141, 173, 175, 195);

4. *klipsy* ‘tu: wykreowane ze sztucznych pereł i sztucznych kamieni ozdobny przypinane do uszu za pomocą specjalnych uchwytyw’:

Lata 50. – para klipsów Eugene’a w kształcie muszli ze *sztucznymi perłami* i strasami rhinestone (168);

5. *naszyjniki* ‘tu: ozdoby na szyję skomponowane z pospolitych metali, sztucznych pereł i imitacji naturalnych kamieni’:

Kramer. Późne lata 50. – naszyjnik z fakturowanego złotego metalu ze *sztucznymi perłami*. [...] Naszyjnik w stylu indyjskim z połowy lat 70. z metalu w kolorze złota, ze sztucznym lazurytem, *perłami* i turkusami, sygnowany „Dior”. [...] Chanel. Wstążkowy naszyjnik, prawdopodobnie z lat 80. ze złoczonego metalu ze *sztucznymi perłami*, monetami i motywami „CC”. [...] Goossens. Liściowy naszyjnik w kształcie słońca z metalu w kolorze złota ze *sztucznymi bursztykami* i *perłami* oraz strasami rhinestone. [...] *Perłowe naszyjniki* w stylu różańców autorstwa Goossensa w latach 60. zyskały rangę klasyki. [...] Marcel Boucher. Rzadki naszyjnik z kwiatami z lanego szkła, strasami diamenté i *sztucznymi perłami*. [...] Naszyjnik firmy Mawi ze złotego plateru i *sztucznych pereł*. [...] Działająca w Londynie firma Mawi przekształcała klasyczne ozdoby, takie jak *naszyjniki z pereł*, w futurystyczne projekty, w których *perły* zamieniają się w pociski. [...] *Perłkowany naszyjnik* wykonany przez firmę Erickson Beamon dla Anny Sui na pokaz mody w 2010 roku (36, 40, 85, 90, 93, 106–107, 117, 237);

6. *rozmaite naszyjniki z różnymi wisiorami* ‘tu: ubogaconymi sztucznymi perłami dużymi, okazałymi wisiorami – ozdobami noszonymi na szyi, zawieszanymi na łańcuchach/łańcuszkach’:

Robert. Lata 50. – naszyjnik z wisiosem ze *sztucznych pereł* i strasów diamenté. [...] Miriam Haskell. Naszyjnik z wisiosem w kształcie owoców i liści ze *sztucznych pereł* oraz przejrzystych kamieni rose montées, z łańcuchem ze złoczonego metalu. Ok. 1960. [...] Larry Vrba. Późne lata 80. – naszyjnik z wisiosem z lat 30. XX wieku ze szkła artystycznego, marmuru, *sztucznych pereł* i koralików w kształcie dyni z czerwonego szkła (60, 185, 195);

7. *kolię* 'tu: rodzaj naszyjnika w postaci taśmy, dość szerokiej z przodu i zwężającej się ku tyłowi, skomponowanej z koronki, kamieni naturalnych, imitacji pereł i szklanych kryształów':

Erasmus. Kolia z szydełkowej koronki zari, paciorków tygrysie oko i kryształów Swarovskiego, *sztucznych pereł*, inspirowana dworem Nizamów (240);

8. różne pod względem biżuteryjnych kombinacji *jubilerskie garnitury / jubilerskie zestawy / jubilerskie komplety* 'tu: stanowiące, m.in. dzięki wykorzystanym w nim sztucznym perłom, pewną całość zestawy dopasowanych ozdób, obejmujących zazwyczaj broszkę, kolczyki, bransoletkę i naszyjnik; wykonane z tych samych tworzyw, podobnie ukształtowane i ornamentowane ozdoby do włosów, kolczyki, naszyjnik, brosze, bransolety i pierścionki'(por. Sieradzka 2003: 53):

Trifari. Zestaw z lat 30., złożony z broszki i kolczyków w kształcie stylizowanych kiści winogron, ze *sztucznych pereł* i strasów diamenté. [...] Trifari. Zestaw z lat 60., złożony z naszyjnika i bransolety ze *sztucznych* turkusów i *perel*. [...] Elsa Schiaparelli. Lata 50. – zestaw złożony z broszki i kolczyków w kształcie piórek z metalu w kolorze złota ze *sztucznymi perłami* i strasami diamenté. [...] Elsa Schiaparelli. Lata 50. – zestaw złożony z bransoletki i kolczyków z metalu w kolorze złota ze strasami diamenté i *sztucznymi perłami*. [...] Lata 50. – zestaw Vogu'e złożony z dwupasmowego naszyjnika i kolczyków ze *sztucznych pereł* oraz bezbarwnych strasów rhinestone w kształcie walców i kulek. [...] Stanley Hagler. Prawdopodobnie lata 50. – zestaw złożony z broszki i kolczyków ze *sztucznych pereł*, strasów diamenté i złoconego brązu. [...] Stanley Hagler. Przełom lat 50. i 60. – zestaw złożony z naszyjnika i kolczyków z koralu, tworzywa *coraline*, *sztucznych pereł* i strasów diamenté. [...] Stanley Hagler. Lata 60. – zestaw złożony z naszyjnika i kolczyków w kształcie ostryg, ze złoconego brązu ze *sztucznymi perłami* i strasami diamenté. [...] Vendôme. Lata 50. – zestaw ze *sztucznymi perłami* i strasami diamenté, złożony z bransoletki zaciskowej i kolczyków ze złoconego metalu. [...] Vendôme. Połowa lat 50. – zestaw złożony z broszki i kolczyków w kształcie kwiatów ze srebrnego filigranu z zielonymi i niebieskimi kryształami rhinestone i *sztucznymi perłami*. [...] Rzadki zestaw w postaci naszyjnika i kolczyków przedstawiających mityczne stworzenia morskie, ze złoconego metalu ze *sztucznymi perłami* i zielonym szkłem, sygnowany „Christian Dior 1959”. [...] Zestaw złożony z naszyjnika i kolczyków, wykonany przez firmę Henkel and Grosse ze srebrzystego metalu ze *sztucznymi perłami*, strasami rhinestone, sygnowany „Dior”, z oryginalną przywieszką. 1968. [...] Hattie Carnegie. Lata 50./60. – zestaw złożony z broszki w kształcie konika morskiego oraz kolczyków z metalu w kolorze

złota, z emalią i *sztucznymi perłami*. [...] Miriam Haskell. Początek lat 60. – zestaw złożony z broszki oraz kolczyków w kształcie kwiatów, być może zaprojektowany przez Roberta Clarka, ze *sztucznych perel*, strasów i filigranu ze złoconego mosiądzu. [...] Lata 60. – zestaw Marvelli złożony z broszki i kolczyków w kształcie owoców z metalu w kolorze złota i *sztucznych perel*. [...] Chanel. Lata 80. – naszyjnik z krzyżem maltańskim z metalu w kolorze złota, z lanym szkłem i *sztucznymi perłami* (19, 43, 50, 60, 63–64, 69, 81, 91, 107, 121, 143, 175, 192).

W albumowej monografii poświęconej sztucznej biżuterii zwerbalizowane zostały ponadto uwagi o:

1. „perle” z pleksiglasu / „perłach” z pleksiglasu ‘termoplastycznego przezroczystego tworzywa, wytrzymałego mechanicznie, używanego głównie do wyrobu szyb bezpiecznych i soczewek’:

Głównym akcentem ozdób „Galaretkowe brzuszki” [kreowanych przez firmę Trifari – K.W.], które trafiły na rynek w latach 40. była „perła” z pleksiglasu oprawiona w standardowe srebro lub złoty plater. Trifari. Broszka *Jezioro Łabędzie*, zaprojektowana przez Davida Mira ze standardowego srebra, czarnej emalii, strasów diamanté, dwóch „perel” z pleksiglasu. [...] Trifari. Broszka z początku lat 50. w kształcie żółwia, zaprojektowana przez Alfreda Philippe’a z emalii, „perły” z pleksiglasu, wklejanych zielonych kaboszonów oraz przezroczystych strasów (40, 45, 47);

2. *perle barokowej* / *perłach barokowych* ‘perłach o niesymetrycznych, nieregularnych, dziwacznych kształtach (ampułki, bombki, dzbanki, grzybki, guziki, kijanki, kocie główki, krople, kurki, ziarenka)’:

Lary Vrba. Późne lata 80. – naszyjnik z wisiorem z lat 30. XX wieku z *barokową perłą*, koralem, turkusem, gagatem, kryształami rhinestone i sztucznymi perłami. [...] Przełom lat 40. / 50. – zestaw złożony z dwupasmowego naszyjnika i kolczyków ze *sztucznych perel barokowych* i różowych kryształów; naszyjnik sygnowany słowem „Robert”. [...] Miriam Haskell. Kolia (prawdopodobnie połowa lat 40.) złożona z półksiężyców wykonanych ze złotego plateru i strasów oraz wisiorków z *barokowych perel*. [...] Miriam Haskell. Broszka w kształcie listków na wietrze z *barokową perłą* pośrodku. [...] Miriam Haskell. Lata 50. – bransoleta zaciskowa z *barokowych perel*, sztucznych turkusów i złoconego metalu. [...] Stanley Hagler. Lata 60. – zestaw złożony z naszyjnika i kolczyków w kształcie żółędzi z pastelowymi koralikami ze szkła i *barokowymi perłami*. [...] Do wczesnych dzieł Iana St Gielara należą projekty z kolekcji „Retro”, wykorzystujące klasyczne składniki, zwłaszcza

barokowe perły, zazwyczaj z antycznym złotym wykończeniem. Połowa lat 80. – para kolczyków w stylu Chanel z naiwnym wzorem słonecznym ze złożonego metalu i *sztucznych barokowych pereł* (53, 55, 63, 70, 107, 185, 195);

3. zwanej też *perłą w kształcie guzika* – *perle guzikowej* ‘jednostronnie płaskiej lub półkolistej’ i *imitacjach pereł guzikowych*:

Perła guzikowa. *Perła w kształcie guzika* w naszyjniku Miriam Haskell ma niezwykle wysoką jakość powłoki, co robi ogromne wrażenie. Fakturę jej powierzchni podkreśla kamień *rose montée* oraz złożona oprawa, która ją otacza. [...] Miriam Haskell. Lata 50. – naszyjnik z wisiosem w kształcie kwiatu, z *imitacji pereł guzikowych*, strasów diamenté i złożonego mosiężnego filigranu, z dwoma pasmami stopniowanych sztucznych pereł (56–57);

4. *perłkach ‘małych perłach, naturalnych lub sztucznych, o średnicy 2 mm’, sztucznych perłkach, perłkach w kształcie ziaren* oraz *imitacjach perełek w kształcie ziaren*:

Miriam Haskell. Lata 40. – zestaw złożony z naszyjnika i kolczyków w kształcie liści, zaprojektowany przez Franka Hessa, zdobiony *perłami w kształcie ziaren*. [...] Miriam Haskell. Bransoleta zaciskowa z lat 50., zdobiona liśćmi i filigranowymi kwiatami ze złożonego mosiądzu, inkrustowana sztucznymi perłami i *perłkami*. Miriam Haskell. Lata 50. – kolia ze złożonego mosiężnego filigranu z gronami *sztucznych perełek w kształcie ziaren* i przezroczystymi, okrągłymi strasami rhinestone. [...] Miriam Haskell. Naszyjnik z wisiosem w kształcie kwiatu z różowych, niebieskich i czerwonych szklanych koralików, *perełek w kształcie ziaren*, przezroczystych *rose montées* i ametystów z lanego szkła, z dwoma pasmami sztucznych pereł. Ok. roku 1960. [...] Inne elementy swych ozdób Hagler wybierał w sposób równie rygorystyczny. Były to ręcznie wydmuchiwane kamienie ze szkła artystycznego w Murano, przezroczyste, jaskraworóżowe, koralowe, fioletowe i zielone kryształy Swarovskiego, kamienie *rose montées*, *perelki* i koraliki w *kształcie ziaren*. [...] Toppo i Coppola lubili też fasetowane strasy rhinestone, plastikowe koraliki, sztuczne perły oraz *imitacje perełek w kształcie ziaren*. [...] Broszka w kształcie truskawki ze *sztucznych perełek* i kolorowych strasów rhinestone (53, 57, 62, 148, 218);

5. oszlifowanych owalnie lub elipsoidalnie *perłowych kaboszonach* i morficznych sztucznych perłach (okrągłych, podłużnych, wydłużonych, kulistych, łązkach):

Coro. Schyłek lat 30. – zapinka do futra w kształcie kiści winogron z perłowymi kaboszonami i strasami diamenté. [...] Zapinka do futra w kształcie kalii z przełomu lat 30. i 40. Zaprojektowana przez Alfreda Philippe’a okrągłymi

i podłużnymi sztucznymi perłami i brylantowym wypełnieniem pavé. [...] Trifari. Broszka z lat 50. w kształcie listków z jagodami, ze stopu złota i wydłużonych sztucznych pereł. [...] Butler and Wilson. Lata 80. – bransoletka z metalu w kolorze złota z breloczkami w kształcie koron i lilii oraz łezkami ze sztucznych pereł. [...] Broszka w kształcie stracha na wróble z białego metalu z bezbarwnymi i kolorowymi strasami rhinestone i kulistą sztuczną perłą (41, 49, 222);

6. chromatycznych walorach pereł (barwionych, czarnych, szarych, złotych / w kolorze złotym):

Obfite wykorzystywanie strasów Kramer uzupełniał kryształowymi koralikami, fakturowanym szkłem i *sztucznymi, barwionymi perłami*. [...] Miriam Haskell. Naszyjnik z wisiosem w formie kwiatu, lata 50. Wykonany ze *sztucznych czarnych pereł* w kształcie guzików i ziaren, kamieni rose montées oraz złotego mosiądzu. [...] Erasmus. Bransoletka z szydełkowej nici zari w kolorze grafitowym, naszywanej *czarnymi sztucznymi perłami* oraz hematytowymi i szklanymi paciorkami, inspirowana filmem *Metropolis*. [...] Ian St Gielar. Lata 80. – kwiatowa broszka z *szarych sztucznych perełek*, zielonego lanego szkła i koralików z nefrytowego szkła. [...] Broszka w kształcie liścia ze złotego plateru z wielobarwnymi strasami „zorca polarna”, osadzonymi w łapkach *złotymi perłami*, sygnowana „KRAMER” i „AUSTRIA”. [...] Para kolczyków z czerwonymi, bezbarwnymi i fioletowymi strasami rhinestone i *złotymi perłami*, sygnowana „Kramer”. [...] Hobé. Lata 50. – zestaw złożony z naszyjnika z wisiosem i kolczyków w kształcie kwiatów, ze *sztucznych pereł w kolorze złotym*, fasetowanych kryształowych koralików w kolorze oliwinowym i strasów „zorca polarna” (53, 71, 114, 115, 117, 135, 240);

7. wymienianych już powyżej pojedynczych perłach współtworzących dany klejnot:

Połowa lat 20. – francuski naszyjnik wstęgowy ze *sztuczną perłą* zawieszoną na centralnej plakietce z rzeźbionego wklęsłego szkła. [...] Joseff of Hollywood. Lata 40. – naszyjnik z delfinami i muszlą z metalu platerowanego czerwonym złotem, ze *sztuczną perłą*. [...] Bardzo rzadka broszka połowy lat 60. W stylu Georges’a Brague’a, zaprojektowana przez Helen Marion, złożona z fakturowanej złoczonej ramki wokół niebieskiej emalii ze sztucznymi szafirami, rubinami i *perłą*. [...] Abstrakcyjna broszka ze *sztuczną perłą* oraz zielonymi bursztynami i czystymi strasami rhinestone, wykonana przez firmę Hankel and Grosse. 1962 rok. [...] Chanel. Lata 80. – para kolczyków w kształcie serc ze srebrzystego metalu w technice pâte-de-verre, ze strasami diamanté i *sztuczną perłą* (83, 99, 105, 120, 225);

8. przywoływanych, w przytaczanych wcześniej ekscerptach, kilku perłach wkomponowanych w jedno „drugorzędne precjozum”:

Chanel. Lata 60. – broszka w stylu renesansowym, ze „starego złota” w technice *pâte-de-verre*, z *czterema sztucznymi perłami* (105);

9. wspomnianych już liczbach pasm pereł / sznurów pereł stanowiących wyróżnik danej biżuteryjnej kreacji:

Miriam Haskell. Dwupasmowy naszyjnik z lat 50. z pereł, z zapięciem zdobionym klejnotami. [...] Stanley Hagler. Lata 60. – zestaw złożony z kompozytowego naszyjnika i kolczyków w kształcie orchidei, ze szklanych koralików i kamieni *rose montées*; naszyjnik złożony z trzech pasm sztucznych pereł. [...] Klasyczny „naszyjnik kostiumowy” Stanleya Haglera składa się z trzech części złożonych z dwóch sznurów pereł spiętych wielką owalną pozłacaną broszką. Każdy z elementów można było nosić osobno albo w wielu kombinacjach z innymi. [...] Chanel. Naszyjnik w stylu renesansowym z trzema pasmami sztucznych pereł. [...] Lata 80. – naszyjnik Vivienne Westwood z królewskim jabłkiem z metalu w kolorze srebra z bezbarwnymi strasami *rhinestone* i trzema pasmami sztucznych pereł (55, 62, 64, 105, 196);

10. pragmatycznym wykorzystaniu owych sznurów pereł:

Poczynając od 1955 roku Chanel współpracowała ze złotnikiem Robertem Goossensem, tworząc kultowe projekty, takie jak krzyże w stylu bizantyjskim, noszone na długich sznurach pereł i paciorków. [...] Wykwintne kształty o krzywych liniach były uzupełniane kryształową biżuterią, projektowaną dla pierwszej kolekcji Diora przez francuskiego wytwórcę *Maisona Gripoixa*. Czasem dodawano do nich sznury sztucznych pereł stanowiące efektowne kobiece wykończenie (81, 106);

11. utrwalonej, także w jednym z cytowanych już egzemplów, oprawie stosowanej odnośnie do tego rodzaju kamienia – *osadzanie w łapkach / oprawa w łapkach* ‘rodzaju oprawy, w której kamień jest przytrzymywany przez małe metalowe «łapki» albo «pazurki»’:

Późne lata 90. – zestaw *Harvé’a van der Straetena*, złożony z broszki i kolczyków w kształcie stylizowanych kwiatów, z ręcznie kutego złotego plateru ze *sztucznymi perłami osadzonymi w łapkach* (192);

12. metalu wysadzonym perłami:

Przez całe lata 50. i początek 60. *Trifari* produkował zestawy biżuterii z *fakturowanego, złożonego metalu, wysazanego perłami* i strasami (42);

13. kształcie niektórych perłowych biżuteryjnych detali:

Lata 80. – bożonarodzeniowa broszka Stanleya Haglera w kształcie choinki z czerwonymi paciorkami ze szkła, *perłowymi dzwoneczkami*, szklanymi kwiatuskami na filigranie ze złotego plateru (209).

Swoistą, również językową, ciekawostką są uwagi potwierdzające fakt, że sztuczna biżuteria była i jest kreowana także z:

1. *perel naturalnych* ‘organicznych kamieni wytwarzanych, bez ingerencji człowieka, przez małże morskie zwane też perłopławami; materiału organicznego, wytworów płaszczy pewnych gatunków małży słonowodnych, rzadziej słodkowodnych, sporadycznie także niektórych ślimaków morskich, o budowie koncentryczno-warstwowej (drobne płytki aragonitu i kryształy kalcytu spojone konchioliną)’:

Rozwijając rodzinne zainteresowania wyrobami z kamieni półszlachetnych, William Hobé zbierał informacje na temat historycznej biżuterii europejskiej. Wskutek tego od połowy lat 20. do 50. jego projekty powstające z wykorzystaniem materiałów półszlachetnych odróżniały go od współczesnych. Chryzopraz, lazuryt, granaty, ametysty, nefryt i agaty łączono z *naturalnymi perłami* oraz płytkami rzeźbionej kości słoniowej, dzięki czemu produkty Hobé były i są kosztowniejsze od typowej sztucznej biżuterii (134);

2. *perel słodkowodnych* ‘organicznych kamieni wytwarzanych, bez ingerencji człowieka, przez perłopławy słodkowodne zwane też perloródkami’:

W New Delhi w Indiach Erasmus kieruje produkcją, prowadzoną przez zespół złożony z 15 rzemieślników. Używając szydełkowej nici zari (cienkiego metalowego drutu, wplatanego tradycyjnie w indyjskie stroje), będącej specjalnością marki, a także strasów Swarovskiego i *słodkowodnych perel*, tworzą oni misterne wielowarstwowe naszyjniki, kolie, koktajlowe pierścienie, bransoletki, broszki oraz kolczyki. [...] Modelka w kwiatowym naszyjniku i zapince do włosów firmy Erasmus, ze *słodkowodnymi perłami*, inspirowanymi przez hollywoodzki film „DevD” (240);

3. *perel hodowlanych* ‘„kamieni” powstających w organizmie małży perłorodnych w wyniku ingerencji człowieka świadomie zakłócającego ich równowagę biologiczną; materiału organicznego, analogicznych do naturalnych wytworów płaszczy pewnych gatunków małży słonowodnych, rzadziej słodkowodnych, sprowokowanych ingerencją człowieka (wprowadzeniem ciała obcego do płaszcza małża perłodajnego)’:

Lata 90. – broszka Alcozera w kształcie kosza kwiatów z różowego złotego plateru z kamieniami półszlachetnymi, hodowanymi perłami, strasami „zorca polarna” oraz bezbarwnymi i rubinowymi strasami rhinestone. [...] Najlepiej znana jest specjalność firmy Alcozer and J., linia „Classic”, wykonana z hipoalergicznego metalu w kolorze złota, wysadzanego kamieniami półszlachetnymi, hodowanymi perłami w kształcie ziaren i strasami rhinestone. [...] Broszka firmy Bond Boyd w kształcie stylizowanego kwiatu z fakturowanego złota z nefrytowymi kaboszonami i hodowanymi perłami, sygnowana „14 KT” (154, 159);

4. kompozycji pereł sztucznych i pereł hodowlanych:

Znana z wysokiej jakości ozdób i przystępnych cen Carolee Friedlander używa standardowego srebra, *sztucznych i hodowlanych pereł* oraz strasów (160).

Do jej kreacji, co potwierdzają inne „dane językowe” (Gajda 2005: 34), stosuje się ponadto *macicę perłową / masę perłową* ‘substancję pochodzenia organicznego wytwarzaną przez niektóre mięczaki, zbudowaną z węglanu wapnia (głównie aragonitu), konchioliny i wody, która po odpowiedniej obróbce służy do wyrobu bardzo atrakcyjnych brosz, klipsów, kolczyków, wisiorków, kamei, guziczków; niekiedy, jako paciorkom do naszyjników, nadaje jej się szlif kaboszonowy lub kulisty’:

Po Hessie głównym projektantem został Robert F. Clark, który podjął pracę w firmie Miriam Haskell w 1958 roku. Najbardziej znany jest z kolii girlandowych, naszyjników i masywnych obroży oraz z zamięłowania do symetrii i powtórzeń. Jego wyrafinowane projekty często wykorzystywały *macicę perłową* i pokrywane nią metale. [...] Vendôme. Połowa lat 60. – zestaw złożony z naszyjnika i kolczyków z *plastikowych koralików pokrytych masą perłową*. [...] Ian St Gielar. Lata 90. – broszka w kształcie kwiatu zaprojektowana przez Iana St Gielara, z opalizującymi płatkami z *muszlowej macicy perłowej*, czerwonym szkłem i topazowymi strasami rhinestone. [...] Ian St Gielar używał delikatnych filigranowych podkładów, ozdobił je szklanymi paciorkami Murano, *macicą perłową*, porcelaną Limoges i antyczną kością słoniową (52, 70, 119).

W niektórych propozycjach artystycznych skumulowane zostały, a tym samym połączone, różne walory owych organicznych kamieni (np. barwa + kształt). Prawidłowość tę oddają ich werbalne charakterystyki typu:

Miriam Haskell. Lata 50. – zestaw złożony z broszki z motywem kwiatu i owoców oraz kolczyków z *posrebrzanych sztucznych pereł barokowych i w kształcie ziaren* na filigranowym odlewie ze złoczonego metalu. [...] Ian St Gielar.

Lata 60. – broszka w kształcie stylizowanej kamelii z metalowych płatków pokrytych *masą perłową*, prasowanego czerwonego szkła, *sztucznych czerwonych perełek* i bezbarwnych strasów rhinestone. [...] Ogromne, *sztuczne barwione perły, okrągłe i w kształcie soczewkowatym*, nadają ozdobie [Kramera – K.W.] trójwymiarowości. Jest to niezwykła cecha, która na ogół podwyższa jej wartość. [...] Lara Bohinc. Bransoletka „Płatek” ze złotego plateru z *kremowymi perłami Swarovskiego* (55, 70, 116, 233).

Z powyższych rozważań, celowo inkrustowanych licznymi „biżuteryjno-perłowymi” cytatami, wynika, że wśród wielowyrzowych/wieloczłonowych, niekiedy wariantywnych i, stosunkowo rzadkich, jednowyrzowych/jednoczłonowych nazw pereł ubogacających sztuczną biżuterię znalazły się określenia, w których skumulowano, a tym samym zwerbalizowano po kilka komplementarnych właściwości owych kamieni. Prawidłowość tę dokumentują wyrażenia: *sztuczna perła, imitacje pereł, znakomite imitacje pereł, niedrogie imitacje pereł, sztuczne perły najwyższej jakości, sztuczne perły z Japonii, japońskie perły, sztuczne perły wytwarzane specjalnie dla Cinera przez artystów japońskich, perły Swarovskiego, perły Haglera – sztuczne perły zanurzane wielokrotnie w opalizującej polewie, perły Haglera, „perła” z pleksiglasu, „perły” z pleksiglasu, ogromne sztuczne perły, drobne perły, stopniowane perły, stopniowane sztuczne perły, perła o nieregularnym kształcie, barokowa perła, perły barokowe, perły barokowe o nieregularnych kształtach, perły barokowe o pomarszczonej powierzchni, perły barokowe o pomarszczonej powierzchni i nieregularnych kształtach, japońskie perły barokowe, sztuczne perły barokowe, sztuczne barokowe perły, sztuczne perły barokowe o wyjątkowej świetlistości, perła w kształcie guzika, perła guzikowa, perły w kształcie guzików, sztuczne czarne perły w kształcie guzików, perły w kształcie ziaren, japońskie perły w kształcie ziaren, perły kropłowe, perły-pociski, kulista sztuczna perła, okrągłe sztuczne perły, sztuczne perły okrągłe, podłużne sztuczne perły, sztuczne perły w kształcie soczewkowatym, ogromne, sztuczne barwione perły, okrągłe i w kształcie soczewkowatym, perłowe kaboszony; perły w dziwnych kolorach, barwione perły, sztuczne barwione perły, czarne perły, czarne sztuczne perły, sztuczne czarne perły, sztuczne czarne perły w kształcie ziaren, kremowe perły, kremowe perły Swarovskiego, posrebrzane perły, posrebrzane sztuczne perły, posrebrzane sztuczne perły w kształcie ziaren, posrebrzane sztuczne perły barokowe, złote perły, sztuczne perły w kolorze złotym; drobne perły, małe perły, perełki, sztuczne perełki, perełki w kształcie ziaren, imitacje perełek w kształcie ziaren, czerwone perełki, sztuczne czerwone perełki, szare perełki, szare sztuczne perełki; perła, perły, „staromodne” perły, słodkowodne perły, hodowlane perły, hodowlane perły w kształcie ziaren; macica perłowa, muszlowa macica perłowa, masa perłowa.*

W niektórych z nich, jak *maleńkie perelki*, *maleńkie perelki w kształcie ziaren*, dzięki zamierzonej tautologii oddano miniaturowe rozmiary używanych kamieni.

Wielocłonowe biżuteryjne zestawienia typu: *biżuteria ręcznie inkrustowana imitacjami perel*, *biżuteria inkrustowana osadzonymi w łapkach sztucznymi perłami*, *biżuteria wykorzystująca sztuczne perły*, *biżuteria zdobiona sztucznymi perłami*, *biżuteria ze sztucznymi perłami używanymi oszczędnie*, *zestaw biżuterii wysadzany perłami*, *zestaw biżuterii z fakturowanego, złożonego metalu wysadzanego perłami*, *zestaw ze sztucznymi perłami*; *ozdoby inkrustowane imitacjami perel*, *ozdoby w stylu art déco inkrustowane imitacjami perel*, *ozdoby o inspiracjach rosyjskich z perłami w kształcie ziaren*, *ozdoby prezentujące sztuczne perły*, *ozdoby zawierające sztuczne perły*, *ozdoby zdobione sztucznymi perłami*, *ozdoby z perel*, *ozdoby z perłami w kształcie ziaren*, *ozdoby z perełek*, *ozdoby ze sztucznych perel*, *ozdoby ze skupisk drobnych perel*, *ozdoby ze sztucznych perel i perełek*, *ozdoby ze sztucznych perel wstawianych ręcznie w srebrzysty metal*, *ozdoby ze sztucznymi perłami*, *ozdoby zawierające „staromodne” perły*, *ozdoby z metalu platerowanego inkrustowanego sztucznymi perłami*, *ozdoby ze srebra zdobionego sztucznymi perłami*, *ozdoby ze stopu cyny z ołowiem*, *platerowanego złotem zdobionego sztucznymi perłami*, *kwiatowe ozdoby ze sztucznymi perłami*, *kwiatowe ozdoby w stylu wiktoriańskim ze sztucznymi perłami*, *niezwykłe ozdoby wykonane ręcznie ze skupisk drobnych perel*, *proste ozdoby z metalu inkrustowane sztucznymi perłami*, *używanymi oszczędnie*, *spektakularne ozdoby z perłami*; *broszka z hodowlanymi perłami*, *broszka z kaboszonami ze sztucznych perel*, *broszka z dwóch „perel” z pleksiglasu*, *broszka ze sztuczną perłą*, *broszka ze sztucznych perel*, *broszka ze sztucznymi perłami*, *broszka w kształcie kwiatu ze sztucznych perel*, *broszka w kształcie kwiatów ze sztucznymi perłami*, *broszka w kształcie stylizowanych kwiatów ze sztucznymi perłami osadzonymi w łapkach*, *broszka w kształcie liścia ze złotego plateru z osadzonymi w łapkach złotymi perłami*, *broszka w kształcie listków na wietrze z barokową perłą pośrodku*, *broszka w kształcie kwiatów i liści ze sztucznymi perłami*, *broszka w kształcie stylizowanego kwiatu z hodowlanymi perłami*, *broszka w kształcie kosza kwiatów z hodowlanymi perłami*, *kwiatowa broszka ze sztucznych perełek*, *broszka w kształcie girlandy ze sztucznymi perłami*, *broszka w kształcie stylizowanych kiści winogron ze sztucznych perel*, *broszka w kształcie truskawki ze sztucznych perel*, *broszka w kształcie owoców ze sztucznych perel*, *broszka z motywem kwiatu i owoców z posrebrzanych sztucznych perel barokowych i w kształcie ziaren*, *broszka w kształcie buta św. Mikołaja ze sztucznymi perłami*, *broszka w kształcie stracha na wróble z kulistą sztuczną perłą*, *broszka w kształcie konika morskiego ze sztucznymi perłami*, bro-

szka w kształcie motyla ze sztucznymi perłami, broszka w kształcie papużek ze sztucznych pereł, broszka w kształcie żółwia z „perły” z pleksiglasu, broszka w kształcie kropli z kaboszonami ze sztucznych pereł, broszka złożona z fakturowanej ramki wokół niebieskiej emalii ze sztuczną perłą, broszka „sultańska” ze sztucznymi perłami, broszka z mauretańskim księciem z wisiorami ze sztucznych pereł barokowych, etruska broszka ze sztucznymi perłami, broszka w kształcie piórek ze sztucznymi perłami, pierzasta broszka ze sztucznymi perłami, bożonarodzeniowa broszka z perłowymi dzwoneczkami, trójwymiarowa broszka kwiatowa ze sztucznymi perłami, broszki figuralne ze sztucznymi perłami, broszka w kształcie kwiatu z opalizującymi płatkami z muszlowej macicy perłowej, broszka z metalowych płatków pokrytych masą perłową i sztucznych czerwonych perełek; zapinka do futra w kształcie kalii z okrągłymi i podłużnymi sztucznymi perłami, zapinka do futra w kształcie kiści winogron z perłowymi kaboszonami, zapinka ze słodkowodnymi perłami, zapinka do włosów ze słodkowodnymi perłami; naszyjnik z pereł, perłowy naszyjnik, naszyjnik ze słodkowodnymi perłami, naszyjnik ze sztucznych pereł, naszyjnik ze sztucznymi perłami, dwupasmowy naszyjnik z pereł, dwupasmowy naszyjnik ze sztucznych pereł, dwupasmowy naszyjnik ze sztucznych pereł barokowych, „naszyjnik kostiumowy” z dwóch sznurów pereł, naszyjnik z trzema pasmami sztucznych pereł, naszyjnik złożony z trzech pasm sztucznych pereł, naszyjnik z plastikowych koralików pokrytych masą perłową, naszyjnik z delfinami i muszlą ze sztuczną perłą, naszyjnik z krzyżem maltańskim ze sztucznych pereł, naszyjnik przedstawiający mityczne stworzenie morskie ze sztucznymi perłami, naszyjnik w kształcie liści zdobiony perłami w kształcie ziaren, naszyjnik w kształcie ostrzyg ze sztucznymi perłami, naszyjnik w kształcie żółędzi z barokowymi perłami, naszyjnik z wisiosem ze sztucznych pereł, naszyjnik z wisiosem z lat 30. XX wieku z barokową perłą, naszyjnik z wisiosem z lat 30. XX wieku ze sztucznych pereł, naszyjnik z wisiosem w kształcie kwiatu z imitacji pereł guzikowych, z dwoma pasmami stopniowanych sztucznych pereł, naszyjnik z wisiosem w kształcie kwiatu z perełek w kształcie ziaren, naszyjnik z wisiosem w kształcie kwiatów ze sztucznych pereł, naszyjnik z wisiosem w formie kwiatu wykonany ze sztucznych czarnych pereł w kształcie guzików i ziaren, naszyjnik z wisiosem w kształcie owoców i liści ze sztucznych pereł, naszyjnik wstęgowy ze sztuczną perłą zawieszoną na centralnej plakietce z rzeźbionego wkleśło szkła, kompozytowy naszyjnik w kształcie orchidei ze sztucznych pereł, kwiatowy naszyjnik ze słodkowodnymi perłami, liściowy naszyjnik w kształcie słońca ze sztucznymi perłami, francuski naszyjnik wstęgowany ze sztuczną perłą, wstążkowy naszyjnik ze sztucznymi perłami, naszyjnik w stylu indyjskim ze sztucznymi perłami, naszyjnik w stylu renesansowym z trzema pasmami sztucznych pereł,

perłowe naszyjniki w stylu różańców, perłkowany naszyjnik, naszyjniki wykonane ręcznie ze skupisk drobnych pereł; kolia ze sztucznych pereł, kolia złożona z wisiorów z barokowych pereł, kolia z gronami sztucznych perełek w kształcie ziaren; sznury pereł, długie sznury pereł, dwa sznury pereł, dwa sznury pereł spięte wielką owalną połączaną broszką, trzy pasma sztucznych pereł, sznury sztucznych barokowych pereł, liczne sznury sztucznych barokowych pereł, pasma sztucznych pereł, dwa pasma stopniowanych sztucznych pereł, trzy pasma sztucznych pereł; długie złożone łańcuchy z perłami; kolczyki z pereł kropłowych, kolczyki ze sztucznych pereł, kolczyki ze sztucznych pereł barokowych, kolczyki ze sztucznymi perłami, kolczyki z plastikowych koralików pokrytych masą perłową, kolczyki z posrebrzanych sztucznych pereł barokowych i w kształcie ziaren, kolczyki ze sztucznymi perłami osadzonymi w łapkach, kolczyki wykonane ręcznie ze skupisk drobnych pereł, kolczyki w kształcie kwiatów ze sztucznych pereł, kolczyki w kształcie kwiatów ze sztucznymi perłami, kolczyki w kształcie stylizowanych kwiatów ze sztucznymi perłami osadzonymi w łapkach, kolczyki w kształcie orchidei ze sztucznych pereł, kolczyki w kształcie liści zdobione perłami w kształcie ziaren, kolczyki w kształcie stylizowanych kiści winogron ze sztucznych pereł, kolczyki w kształcie ostrzyg ze sztucznymi perłami, kolczyki w kształcie piórek ze sztucznymi perłami, kolczyki przedstawiające mityczne stworzenia morskie ze sztucznymi perłami, perłowe kolczyki, para kolczyków z imitacjami pereł, para kolczyków ze sztuczną perłą, para kolczyków ze sztucznymi perłami, para wiszących kolczyków ze sztucznych pereł, para kolczyków w stylu Chanel ze sztucznych barokowych pereł, para kolczyków ze złotymi perłami, para kolczyków ze sztucznymi perłami, perłami w kształcie ziaren, para kolczyków w kształcie stylizowanych roślin ze sztucznych pereł, para kolczyków w kształcie serc ze sztuczną perłą, para kolczyków w kształcie muszelek ze sztucznymi perłami, para kwiatowych kolczyków ze sztucznych pereł; klipsy ze sztucznymi perłami, klipsy w kształcie muszli ze sztucznymi perłami; bransoleta z pereł, bransoleta ze sztucznych pereł, bransoleta ze sztucznymi perłami, bransoleta – platerowana złotem obręcz ozdobiona perłami w kształcie ziaren, bransoleta zaciskowa z barokowych pereł, bransoleta zaciskowa ze sztucznymi perłami i perłkami, bransoleta zaciskowa zdobiona liśćmi i filigranowymi kwiatami ze złożonego mosiądzu inkrustowanego sztuczными perłami, trzypasmowa bransoleta ze stopniowanych pereł, trzypasmowa bransoleta zaciskowa ze stopniowanych pereł, potrójna bransoleta ze sztucznych pereł, wielopasmowa bransoleta ze sztucznych pereł, perłowa bransoleta; bransoletka ze sztucznych pereł, bransoletka z kremowymi perłami Swarovskiego, bransoletka zaciskowa ze sztucznymi perłami, bransoletka z breloczkami ze sztucznych pereł, bransoletka z breloczkami ze sztucznych pereł, bransoletka z breloczkami z łożka-

mi ze sztucznych pereł, bransoletki wykonane ręcznie ze skupisk drobnych pereł potwierdzają natomiast biżuteryjną różnorodność, charakter, specyfikę i wartość kreowanych z różnych pereł jednostkowych „drugorzędnych” jubilerskich denotatów.

Różnorodność, charakter, specyfika i wartość sztucznej biżuterii wykonanej z wykorzystaniem pereł i ich imitacji zostały ponadto dodatkowo wyeksponowane w wymienianych powyżej wieloczłonowych określeniach biżuteryjnych motywów oraz detali, jak: *grona sztucznych perełek w kształcie ziaren, krzyż maltański ze sztucznych pereł, stylizowane rośliny ze sztucznych pereł, formy kwiatowe oszczędnie inkrustowane sztucznymi perłami, kwiaty z posrebrzanych sztucznych pereł barokowych i w kształcie ziaren, kwiaty ze sztucznych pereł, kwiaty ze sztucznymi perłami, kwiaty zdobione sztucznymi perłami, orchidea ze sztucznych pereł, orchidee ze sztucznych pereł, liść ze złotego plateru z osadzonymi w łapkach złotymi perłami, liście ze sztucznych pereł, liście zdobione sztucznymi perłami, liście i filigranowe kwiaty ze złoconego mosiądzu inkrustowane sztucznymi perłami i perełkami, owoce ze sztucznych pereł, owoce z posrebrzanych sztucznych pereł barokowych i w kształcie ziaren, jabłka ze sztucznymi perłami, truskawki ze sztucznych perełek, perły zestawiane w kiście winogron, kiście winogron z perłowymi kaboszonami, stylizowane kiście winogron ze sztucznych pereł, korony zdobione sztucznymi perłami, symbole królewskie zdobione sztucznymi perłami, łezki ze sztucznych pereł, kokardy ze sztucznych pereł, kokardy zdobione sztucznymi perłami, wstążki ze sztucznych pereł, serca ze sztuczną perłą, serca zdobione sztucznymi perłami, mityczne stworzenie morskie ze sztucznymi perłami, muszelki ze sztucznymi perłami, muszle ze sztucznymi perłami, ostrygi ze sztucznymi perłami, piórka ze sztucznymi perłami, breloczki ze sztucznych pereł, breloczki z łezkami ze sztucznych pereł, wisior ze sztucznych pereł, wisiorki ze sztucznych pereł barokowych, wisior w formie kwiatu wykonany ze sztucznych czarnych pereł w kształcie guzików i ziaren, wisior w kształcie kwiatu z imitacji pereł guzikowych, wisior w kształcie kwiatów ze sztucznych pereł w kolorze złotym, wisior w kształcie kwiatu z perełek w kształcie ziaren, wisior w kształcie owoców i liści ze sztucznych pereł, wisior z lat 30. XX wieku ze sztucznych pereł, wisior z lat 30. XX wieku z barokową perłą, wisiorki z barokowych pereł, perłowy wisiorek, zapięcie zatraskowe z perłami w kształcie ziaren, perłowe dzwoneczki, krzyże w stylu bizantyjskim, noszone na długich sznurach pereł, fakturowana złocona ramka wokół niebieskiej emalii ze sztuczną perłą, sztuczna perła zawieszona na centralnej plakietce z rzeźbionego wklęsło szkła.*

Odrębną grupę mian stanowią profesjonalne jubilerskie terminy typu: *perełkowanie, łapki, osadzone w łapkach sztuczne perły, sztuczne perły osadzone*

w łapkach, perły w kształcie ziaren mocowane w łapkach, sztuczne perły wstawiane ręcznie w srebrzysty metal, „perła” z pleksiglasu oprawiona w standardowe srebro, „perła” z pleksiglasu oprawiona w złoty plater, metal wysadzany hodowlanymi perłami w kształcie ziaren, fakturowane złoto z hodowlanymi perłami, fakturowany, złoty metal wysadzany perłami, fakturowany żółty metal ze sztucznymi perłami, metal w kolorze złota ze sztucznymi perłami, złożony metal ze sztucznymi perłami, złożony metal z kaboszonami ze sztucznych perł, hipoalergiczny metal w kolorze złota, wysadzany hodowlanymi perłami w kształcie ziaren, posrebrzane sztuczne perły barokowe i w kształcie ziaren na filigranowym odlewie ze złoczonego metalu, złożony brąz ze sztucznymi perłami, złożony mosiądz ze sztucznymi perłami, złożony mosiądz inkrustowany sztucznymi perłami i perełkami, metal platerowany złotem inkrustowany sztucznymi perłami, ręcznie kuty złoty plater ze sztucznymi perłami osadzonymi w łapkach, złoty plater z osadzonymi w łapkach złotymi perłami, srebro zdobione sztucznymi perłami, standardowe srebro inkrustowane sztucznymi perłami, srebro vermeil inkrustowane sztucznymi perłami, srebrny filigran ze sztucznymi perłami, srebrzysty metal w technice pâte-de-verre ze sztuczną perłą, szczotkowany metal w kolorze srebra i złota z perłami w kształcie ziaren, biały metal ze sztucznymi perłami, stop cyny z ołowiem platerowany złotem, zdobiony sztucznymi perłami, szydełkowa nić zari naszywana czarnymi sztucznymi perłami, sztuczne perły ręcznie wszywane mosiężnymi strunami, formy inkrustowane sztucznymi perłami, formy inkrustowane sztucznymi perłami i perełkami, barokowe perły z antycznym złotym wykończeniem, ogromne rozmiary perł, kaboszony ze sztucznych perł, perły w dziwnych kolorach, zestawiane w kiście winogron, wykonane ręcznie skupiska drobnych perł, sztuczna perła zawieszona na centralnej plakietce z rzeźbionego wklęsłego szkła, sztuczne perły łączone ze strasami rhinestone, agaty łączone z perłami, ametysty łączone z perłami, granaty łączone z perłami, chryzopraz łączony z perłami, lazuryt łączony z perłami, nefryt łączony z perłami, plastikowe koraliki pokryte masą perłową, metalowe płatki pokryte masą perłową, metale pokrywane macicą perłową, opalizujące płatki z muszlowej macicy perłowej, delikatne filigranowe podkłady zdobione macicą perłową, wzory wykorzystujące perły barokowe, wzory wykorzystujące perełki w kształcie ziaren, które uwydatniają intelektualne, również językowe, oraz manualne predyspozycje biżuteryjnych kreatorów owych precjozów.

Estetyczny wymiar biżuteryjnych sztucznych perł utrwalają natomiast dwa rozbudowane wyrażenia typu: sztuczne perły podkreślające klasyczną wystawność strojów Diora i sznury sztucznych perł stanowiące efektowne kobiece wykończenie.

Udokumentowany, w świadomie przytaczanych ekscerptach/egzemplifikacjach/przykładach, fakt, że oprócz sztucznych pereł / imitacji pereł integralnymi elementami sztucznej biżuterii są również perełki naturalne, perełki słodkowodne, perełki hodowlane, macica perłowa / masa perłowa pozwala na redefinicję, weryfikację, uzupełnienie, modyfikację, a tym samym rozszerzenie pojęcia *sztuczna biżuteria* oznaczającego/wyróżniającego/sygnującego 'rodzaj biżuterii wykonywanej (głównie / przede wszystkim) z materiałów o niewielkiej wartości rynkowej, takich jak szkło, pospolite metale i plastik, do kreacji której, niezbyt często, wykorzystuje się (jednak / mimo wszystko) także metale szlachetne (złoto, srebro), naturalne kamienie szlachetne (np. perełki naturalne, perełki słodkowodne, perełki hodowlane, masę perłową / macicę perłową) oraz ich imitacje (np. sztuczne perełki)'.

Wszystkie przytoczone i scharakteryzowane w niniejszej propozycji nazwy – „dane językowe” podkreślają również to, że sztuczna biżuteria (reprezentowana m.in. przez bransolety/bransoletki, broszki, kolczyki, klipsy, naszyjniki z wisiorami, kolie, jubilerskie garnitury / jubilerskie zestawy / jubilerskie komplety), wykonywana głównie ze sztucznych pereł / imitacji pereł, a czasami prawdziwych pereł, pereł słodkowodnych, pereł hodowlanych oraz macicy perłowej, jest swoistym międzynarodowym, ponadczasowym, ponadpokoleniowym artystyczno-kulturowym fenomenem, który na trwałe wpisał się w historię światowego rzemiosła artystycznego, a co za tym idzie – światowego jubilerstwa i biżuternictwa.

BIBLIOGRAFIA

- Andrejczyk M., 2020, *Etymologia i konotacje nazw drogich kamieni w twórczości Adama Mickiewicza i Juliusza Słowackiego. Studium leksykalno-stylistyczne*, Białystok.
- Cavey Ch., 1993, *Klejnoty. Fakty i mity*, przeł. J. Olszowska, Warszawa.
- Fyson N., 1996, *Klejnoty świata*, przeł. J. Korpanty, Warszawa.
- Gajda S., 2005, *Język – językoznawstwo – polonistyka*, w: *Polonistyka w przebudowie*, t. 1: *Literaturoznawstwo – wiedza o języku – wiedza o kulturze – edukacja. Zjazd Polonistów. Kraków 22–25 września 2004*, red. M. Czerwińska, Kraków, s. 28–39.
- Gübelin E., Erni F.X., 2001, *Kamienie szlachetne. Symbole piękna i władzy*, przeł. S. Łukomski, Warszawa.
- Hall C., 1996, *Klejnoty. Kamienie szlachetne i ozdobne*, przeł. K. Jakubowski, P. Jakubowski, Warszawa.

- Ilustrowany słownik języka polskiego*, 2004, red. E. Sobol, Warszawa.
- Inny słownik języka polskiego*, 2000, t. 1–2, red. M. Bańko, Warszawa.
- Kopaliński W., 1990, *Słownik symboli*, Warszawa.
- Łapot W., 2005, *Perły. Przewodnik gemmologa*, Sosnowiec.
- Massinelli A.M., Tuena F., 1993, *Skarby Medyceuszy*, przeł. J.T. Swinarski, Warszawa.
- Miller J., 2014, *Biżuteria. Historia, projektanci, kolekcje*, przeł. R. Palewicz, Warszawa.
- Mosiołek-Kłosińska K., 2003, *Wstęp*, w: Masłowska D., Masłowski W., *Przysłowia polskie i obce od A do Z*, Warszawa, s. 5–23.
- Samek J., Zbudniewek J., 1982, *Klejnoty Jasnej Góry*, Warszawa.
- „Serwis Jubilerski”, 1999, Wrocław.
- Sieradzka A., 2003, *Malowane klejnoty. Biżuteria Polek w 2. połowie XVII wieku w świetle ikonografii portretowej*, w: *Rzemiosło artystyczne i wzornictwo w Polsce. Biżuteria w Polsce*, t. 4: *Amulet, znak, klejnot*, red. K. Kluczajd, Toruń, s. 51–55.
- Słownik współczesnego języka polskiego*, 2000, t. 1–2, red. B. Dunaj, Warszawa.
- Sobczak N., Sobczak T., 1998, *Wielka encyklopedia kamieni szlachetnych i ozdobnych*, Warszawa.
- Słownik wyrazów obcych. Wydanie nowe*, 1996, red. E. Sobol, Warszawa.
- Świerżowska A., 1999, *Perła w kulturze i religiach świata*, Kraków.
- Uniwersalny słownik języka polskiego*, 2003, t. 1–4, red. S. Dubisz, Warszawa.
- Walters R.J.L., 1999, *Drogocenne kamienie. Klejnoty, talizmany, źródła mocy*, przeł. H. Turczyn-Zalewska, Warszawa.
- Węgorowska K., 2003, *Tezauronimia i tezauronimy. Kilka uwag o nazwach własnych klejnotów*, w: *Metodologia badań onomastycznych*, red. M. Biolik, Olsztyn, s. 629–638.
- Węgorowska K., 2012, *Kamienie i klejnoty w języku, kulturze, sztuce*, Warszawa–Zielona Góra.
- Węgorowska K., 2021, *Tezauronimiczny „skarbczyk” sztucznej biżuterii. Kilka uwag o nazwach własnych „drugorzędnych klejnotów”*, „Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza” 28(48)/2, s. 371–392.
- Węgorowska K., 2023, *Biżuteria w języku, kulturze, sztuce. Rzecz leksykalno-kulturologiczna* (w druku).
- Wielki słownik języka polskiego PAN*, red. P. Żmigrodzki, www.wsjp.pl (dostęp: 3.08.2023).
- Zaręba A.U., 2010, *Historyczne i współczesne metody imitowania pereł i koralu*, w: *Rzemiosło artystyczne i wzornictwo w Polsce. Biżuteria w Polsce*, t. 10: *Koral, perła i inne wątki*, red. K. Kluczajd, Toruń, s. 50–58.
- Żaba J., Żaba I.V., 2016, *Atlas naturalnych kamieni szlachetnych i ozdobnych*, Warszawa.

SOME LINGUISTIC AND CULTURAL REFLECTIONS ON PEARLS AS AN EXAMPLE OF ARTIFICIAL JEWELLERY

Abstract

A phenomenon of organic stones, today regarded as precious stones, namely pearls, is the fact that they have never gone out of fashion. Their enduring popularity has been exploited by the creators of artificial jewellery, which – like real pearls and their imitations – has accompanied humans since ancient times.

The subject of this article is comments on the names of pearls and terms associated with pearls incorporated into “secondary jewels”. In the Polish language one- and multi-word names have been preserved, among others for: a) different types of these (less frequently used) natural stones and their (more frequently used) artificial counterparts, b) morphic pearls, c) chromatic qualities of pearls, d) the quantity and quality of stones used, e) the type of framing of both organic and artificial stones, f) metal studded with pearls, g) the complementary properties of artificial and natural pearls, h) names that reflect the diversity of “secondary” jewellery “pearl” designations and details that co-create them. These names are further complemented by professional jewellers’ terms related to pearls that enrich these artificial items of value.

All the linguistic testimony or “linguistic data” presented in this proposal allows for the redefinition, verification, complementation, modification and thus expansion of the concept of artificial jewellery.

Keywords: pearls, imitation pearls, artificial jewellery, verbalization